

OSMANLI DEVLETİ'NDE ÖNEMLİ KİŞİLER

HÜKÜMDAR ŞAİRLER

Adlî (II. Bayezit / 15.- 16.yy) Mistik bir yapıya sahip olan II. Bayezid'in 125 Türkçe ve 3 Farsça gazelden oluşan divanı vardır. Kardeşi Cem'e yazdığı beyitleri de önemlidir.

Ahmed (II. Ahmet/17. yy) 1691-1695 yılları arasında hükümlanlık sürmüştür. Mahlas yerine kendi adını kullanmıştır. Zamanımıza ulaşan şiiri azdır.

Avnî (II. Mehmet/ 15.yy) Fatih'in şiirlerinde kullandığı mahlastır. Küçük bir divanı vardır. Bu divançenin tek nüshası İstanbul'daki Millet Kütüphanesi'ndedir. Bu eserde 68 gazel, 1 muhammes, 1 kıta bulunmaktadır.

Bahti (I. Ahmet/17. yy) 1603-1617 yıllarında hüküm sürmüştür. Divanı vardır. Divanında 5 münacaat, 1 naat, 1 tercii bend, 36 kıta, 17 gazel, 3 şarkı, 2 tarih manzumesi vardır.

Farisî (II. Osman/ 17.yy) 1618-1622 yıllarında hüküm sürmüştür. Yeniçerilerce genç yaşta öldürülmüştür. Divanı yoktur.

İlhamî (III. Selim / 18. yy) 1789-1808 yılları arası hüküm sürmüştür. Hem şair hem bestekardır. Divanı vardır. Kendi şiirlerine bestelerde yapmıştır. Kafes hayatını anlatan kafes gazeli önemli eseridir.

Muhibbî (Kanuni Sultan Süleyman/ 16.yy): En çok gazel yazan padişahımızdır. Divanında 2799 gazel, 1 terci-i bent, 30 murabba, 18 muhammes, 56 kıta, 217 beyit türünde şiir vardır.

Murat (II. Murat/ 15.yy): Gazel, kıta ve beyit türünde eserler vermiştir.

Muradî (III. Murat/ 16.yy): Divanından başka Esrarnâme ve Fütuh-u Siyam adlı eserleri de vardır.

Necib (III. Ahmet/ 18.yy): Lale Devri hükümdarıdır. Sade ve samimi bir dille gazel ve şarkılar yazmıştır.

Selim (II. Selim/ 16.yy): Şiirleri Yahya Kemal Beyatlı tarafından ilgi görmüştür. Gazelleri vardır.

Selimî (Yavuz Sultan Selim/ 16.yy) Usta bir şair olan Yavuz'un Türkçe şiirlerinden başka Farsça bir divanı vardır.

Yıldırım (I. Bayezit) (15.yy): Güçlü bir edebi yönü olduğu devrin eserlerinde bildirilmektedir. Günümüze ulaşan tek gazeli vardır.

MİMARLAR

Başmimar Ahmet Ağa (18. yy): Lale Devri'nde III. Ahmet Çeşmesi'ni yapan kişidir.

Başmimar Mustafa Ağa (18. yy): I. Mahmut ve III. Osman devri mimarıdır. Nurismaniye Camii'ni yapmıştır.

Hacı İvaz Paşa: Bursa'daki Yeşil Türbe ve Camii'nin mimarıdır.

Hoca Bin Musa (14.yy): Bursa Ulu Camii'nin mimarıdır. I. Murat zamanında yapımına başlamış, Yıldırım zamanında devam etmiş, Çelebi Mehmet zamanında bitirmiştir. Bursa'nın en büyük camii olan Ulu camii iki minarelidir.

Kasım Ağa (17.yy): IV. Murat devrinde Revan ve Bağdat Köşklerini yapan mimardır.

Mehmet Tahir Ağa (18. yy): III. Mustafa devrinde 1759-1763 yılları arasında Laleli Camii'ni yapmıştır.

Mihran Azaryan(19.-20. yy): 1876'da doğmuş 1952'de ölmüş Osmanlı Ermenisidir. İzmit'in Bahçecik (Bardızag) kasabasında doğmuştur.1894 İstanbul depreminden sonra İzmit ve Bahçecikte bazı devlet binalarının yapımını üstlenmiştir. İzmit Saat kulesi ve Büyük Ada Vapur İskeleyi en önemli eserleridir.Ermeni olmasına rağmen Türk milli mimarisinin öncü isimleri arasında sayılmaktadır.

Mimar Davut Ağa (17.yy): 1597'de Yeni Camii'nin temelini atan mimardır. Camiyi yaptıran Safiye Sultan ve oğlu III. Mehmet'tir.

Mimar Hayrettin (15.yy): II. Bayezit devrinde önemli mimariler inşa eder. Üslup bakımından mimariye yenilikler getirmiştir. Başlıca eserleri kendi adına yaptırdığı mescit ve II. Bayezid Külliyesi'dir.

Mimar Kemaleddin (20.yy): Son dönem Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi mimarlarından. 1870'te İstanbul'da doğar, 1927'de Ankara'da ölür. I. ulusal mimarlık akımının öncülerindendir. 1908' de Mimarlar ve Mühendisler Odası'nın ilk kurucusudur. İstanbul, Edirne ve Sofya garlarının projesi ile İstanbul Ticaret Lisesi'nin projelerini hazırlamıştır.

Mimar Atik Sinan (15.yy): Doğum tarihi bilinmemektedir. 1471'de ölmüştür. Fatih devrinde İstanbul'un fethinden sonra şehrin yeniden inşasında görev almıştır. Azadlı Sinan olarak ta bilinir. Fatih Camii ve Külliyesi'nin mimarıdır. Kendi adına yaptırdığı Atik Sinan Mescidi de günümüzde Kumrulu Mescit olarak anılmaktadır.

Mimar Sinan (16.yy): Kayseri'nin Ağırnas Köyü'nde doğmuş, Yavuz zamanında devşirme olarak İstanbul'a getirilmiş Ermeni kökenli mimardır. 1588'de ölmüştür. Cumhuriyet döneminde mezarında yapılan incelemede kafatasının olmadığı saptanmıştır. Osmanlı mimarlarının en büyüğü ve en saygınıdır. I. Süleyman, I. Selim ve III. Murat dönemlerinde 50 yıl başmimarlık yapmıştır. Halep'te Hüsreviye Külliyesi, Gebze'de Çoban Mustafa Külliyesi, İstanbul'da Hürrem Sultan adına Haseki Külliyesi'ni yapmıştır. Şehzade Camii'ni çiraklık, Süleymaniye camii'ni kalfalık, Edirne'deki Selimiye Camii'ni ustalık eseri olarak tanımlamıştır. Toplamda 92 cami,52 mescit,57 medrese, 7 daru'l kura, 22 türbe, 17 imarethane, 5 su yolu, 8 köprü, 20 kervansaray, 36 saray, 8 mahzen ve 48 hamam olarak üzere 375 eser vermiştir.

Mimar Mehmed Tahir Ağa (18. yy): Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. I. Mahmut devrinde daha 12 yaşındayken babası ile birlikte Rusya ve Avusturya seferlerine katılır. Mart 1770'te mimar başı olarak tayin edilen Mehmed Tahir Ağa, üç kez görevden alınarak tekrar görevine geri getirildi. Özellikle III. Mustafa devrinde İstanbul'da başlatılan büyük imar faaliyeti sırasında mimarbaşı-olarak önemli birçok yapıda hizmeti mevcuttur. Başlıca eserleri Ayazma Camii, Laleli Külliyesi (Laleli Camii, III.Mustafa Türbesi), Beylerbeyi Camii, Zeynep Sultan Camii'dir. 1766 depreminde yıkılan Fatih Camii 1771'de Mimar Mehmed Tahir Ağa tarafından son haline getirilmiştir.

Mimar Muzaffer Bey (19-20. yy): Son dönem Osmanlı mimarlarından.1881-1921 yılları arası yaşamıştır. İstanbul'da Postane ve Telgraf Nezareti Binası, Hürriyet Abidesi, Konya'da Erkek ve Kız Öğretmen Okullarının binasını yaptı. Mevlana Müzesi yanındaki II. Selim Camii'nin tamir ve restorasyon işlerinde bulundu.

Sedefkar Mehmet Ağa (16-17.yy): II. Selim döneminde devlet mimarı olmuştur. Mimar Sinan'ın öğrencisidir. Önce su işlerinden sorumlu olmuş sonra da mimarbaşı olmuştur. Sultan Ahmet Camii'nin mimarıdır. 1609'da başlamış 1616'da bitirmiştir.

Alemdar Mustafa Paşa (18-19. yy): 1755'te Lehistan'ın Hotin kentinde doğdu. 1808'de İstanbul'da öldü. Üç aylık sadrazamlık dönemi vardır. III. Selim'in Kabakçı Mustafa İsyanı'yla tahttan indirilmesi üzerine İstanbul'a gelerek tekrar tahta çıkarmak istese de III. Selim Yeniçerilerce öldürüldü. Alemdar, II. Mahmut'u yeniçerilerden kurtararak tahta çıkarır. II. Mahmut padişah olunca Alemdar'ı sadrazam yaptı. Alemdar'ın teşviki sonucu ayanlarla Sened-i İttifak'ı imzaladı. Alemdar'ın Sekban-ı Cedid'i kurması, Yeniçeri ocaklarında yolsuzluk tespiti yapmaya kalkmasından dolayı bu kesimin tepkisini çekti. Alemdar Vakası denilen Yeniçeri isyanının ilk gününde çıkan yangında ölmüştür.

Barbaros Hayrettin Paşa (16.yy): 1475-1546 yılları arasında yaşayan en ünlü donanma komutanıdır. 1533'te Osmanlı hizmetine giren Hızır Reis, Barbaros(Kızıl sakalından dolayı Avrupalıların taktığı ad) Hayrettin Paşa ismiyle Kaptan-ı derya oldu. 1538 Preveze Deniz Savaşı'nda Andrea Doria'yı yenilgiye uğratarak Akdeniz'i Türk gölü haline getirdi. 1543'te Fransa kralı I. François'in yardım isteği üzerine Fransa'ya gönderildi. Fransız donanmasıyla birleşerek Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'ndan Nice kentini aldı.

Cemal Paşa (19.yy): Son dönem Osmanlı asker ve politikacılarından olup İttihat Terakki'nin kurucularındandır. 1872'de Midilli'de doğdu 1922'de Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te Ermenilerce öldürüldü. I. Dünya Savaşı esnasında iç ve dış politikada etkin rol oynamıştır. Filistin Cephesi'nin komutanı olarak görev yapmıştır. Savaşın yenik çıkılması üzerine Mondros Mütarekesi sonrasında Berlin'e gider. Rusya üzerinden Tiflis' geçer. Turancı fikre sahiptir. 1922'de Karakin Lalayan ve Sego Vartanyan adlı komitacı Ermeniler tarafından öldürülmüştür. Naaşı Doğu Cephesi komutanı Kazım Karabekir tarafından Erzurum'daki Karskapı Şehitliği'ne defnedilmiştir.

Damat Nevşehirli İbrahim Paşa(18.yy): 1670'de Nevşehir'de doğmuş 1730'da Patrona Halil İsyanı esnasında öldürülmüştür. Lale Devri sadrazamıdır. Darü's Saade yazıcılığından sadrazamlığa yükselmiştir. III. Ahmet'in kızı Fatma sultan'la evlenerek sarayın damadı oldu. Lale, Sadabat ve Çırağan saraylarında helva sohbetleri, matbaanın kurulması bu dönemde olmuştur. İstanbul'un çeşitli yerlerinde hayır kurumları yaptırdı. Doğduğu yer olan Muşkara'yı başka yerlerden insanları göç ettirerek Nevşehir ismiyle kaza yaptı. Sohbet ve eğlencelerden dolayı halkın tepkisini çeken paşa, Patrona Halil İsyanı esnasında isyancılar tarafından öldürülmüştür.

Enver Paşa (20.yy): Son dönem Osmanlı asker ve siyaset adamıdır. İttihat Terakki Cemiyeti'nin kurulması, II. Meşrutiyet'in ilanı, II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi, Trablusgarp Savaşı ve 1913 Bab-ı Ali baskınlarında etkin rol oynamıştır. Turancı politikaya sahiptir. V. Mehmet Reşad'ın kızı Naciye Sultan'la evlenerek önce sarayın damadı, Bab-ı Ali Baskını sonrasında da Harbiye Nazırı olur. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesinde ve Almanya'yla ittifak kurmasında etkilidir. Kendi emriyle açılan Kafkas Cephesi'nde Sarıkamış Faciası'ndan dolayı başarısız olur. 1918'de Ermeni ve Rus ordularının Azerbaycan'dan çıkarılmasında etkilidir. Mondros Mütarekesi'nin ardından Almanya ve Rusya üzerinden Türkistan'a geçer. Rusya'ya karşı mücadele eden Orta Asya Türklerinin kurduğu Basmacı Hareketi'nin başına geçer. Rus birliklerinden Duşanbe'yi alır. 1922'de Kurban Bayramı sırasında Ruslarca öldürülür. Naaşı 1996'da Tacikistan'dan getirilerek Abide-i Hürriyet Şehitliği'nde Talat Paşa'nın yanına gömülmüştür.

Halil Hamit Paşa (18.yy): I. Abdülhamit devri islahatçı sadrazamlarındandır. İspartalıdır. Katiplikten yükselmiştir. Yeniçeri Ocağı'nı islah etme ve gücünü kısıtlama yönünde çalışmalarda bulundu. Fransa'yla ilişkileri geliştirerek askeri reform yapmak için gerekli personeli davet etti. Muhaliflerinin etkisinde kalan I. Abdülhamit tarafından yolsuzlukla suçlanarak Gelibolu'ya sürüldü. Birkaç gün sonra da başı kesildi. Vücudu Bozcaada'ya defnedilirken kesilen başı İstanbul'a gönderildi.

Kavalalı Mehmet Ali Paşa (19.yy): 1769- 1849 yılları arasında yaşamıştır. Yunanistan'ın Kavalı kentinde doğmuştur. Napolyon'un Mısır'ı işgali sonrasında bölgeye gönderilmiştir. Mısır'da güçlü bir yapı kurmuş, reformlar yapmak için Fransa'dan uzmanlar getirmiştir. Arabistan'daki Vahhabi ayaklanmasını bastırarak, Memlük kalıntısı hanedanlara son vermiştir. Fransız tarzı güçlü bir ordu ve donanma kurmuştur. Kendisinin okuma yazması olmadığı halde Mısır'da Arapça-Fransızca gazete çıkartmıştır. Yunan İsyanı esnasında padişah II. Mahmut'a Mora ve Girit valiliğinin verilmesi şartıyla destek vermiştir. Buraların kaybedilmesi üzerine Suriye ve Cidde valiliklerini isteyince padişah kabul etmeyince Kavalı isyan eder, Anadolu'ya gelir. Avrupalıların arabuluculuğu üzerine Kütahya Antlaşması imzalanır. Her iki tarafta antlaşmadan hoşnut olmayınca iki ordu Antep'in Nizip ovasında tekrar karşı karşıya gelir, Kavalalı yine galip gelir. 1840 Londra Konferansı'nda Mısır sorunu çözüme kavuşur. Mısır Osmanlı'da kalacak, bölgenin yönetimi hidiv unvanıyla Kavalalı süallesine bırakılacaktır.

Koca Ragıp Paşa (18.yy): III. Mustafa devri islahatçı sadrazamlarındandır. 1699'da İstanbul'da doğdu, 1763'te vefat etti. İran Safevi Devleti'yle yapılan görüşmelerde müzakerecilik yaptı. Daha sonra reisülküttaplık, Mısır valiliği ve vezir-i azamlık yaptı. Padişahın kardeşi Saliha Sultan'la evlenerek sarayın damadı oldu. Sadrazamlığı sırasında Sakarya-İzmit Kanalı Projesi, savaş gemileri ve Laleli Camii'nin inşası, yeni top dökümü ve ordunun islahı çalışmalarını yaptı. Avrupa'daki çalkantılardan Osmanlı'yı uzak tutmaya çalıştı. Siyasetçi kişiliğinin yanında şairliği de vardır iki edebiyatçı tarafından Nedim ve Şeyh Galip'ten sonra devrin en iyi üçüncü şairi kabul edilir.

Köprülü Fazıl Ahmet Paşa (17.yy): Köprülü Mehmet Paşa'nın oğludur. 1635'te doğdu, 1676'da öldü. Babasının vasiyeti üzerine padişah IV. Mehmet tarafından sadrazamlığa getirildi. 15 yıl görev yaptı. Döneminde Girit alındı. Lehistan'la Bucaş Antlaşması yapılarak Ukrayna ve Podolya Osmanlı topraklarına katıldı. Osmanlı batıda en geniş sınırlara ulaştı.

Köprülü Mehmet Paşa (16.-17. yy): Osmanlı tarihinde ilk kez şartlı göreve gelen sadrazamdır. IV. Mehmet'in annesi Valide Kösem Turhan Sultan'ın isteği üzerine sadrazamlığı kabul etmiştir. Sarayın devlet işlerine karışmaması, atama ve görevden alma işlemlerinin kendine bırakılması, hakkında bir dedikodu çıkarsa önce kendisine danışılması şartlarını koşmuştur. Amacı çalışmak için uygun bir ortam ve can güvenliğini sağlamaktır. Göreve geldikten sonra orduyu zorbalardan temizlemiş, Celali isyanlarını bastırarak, yeniçeri kıyafeti giydirerek Müslüman halka zarar veren Rum patriğini idam ettirmiştir. Döneminde düzen büyük ölçüde sağlanmıştır.

Kuyucu Murat Paşa (16-17.yy) Aslen Hırvat devşirmesi olup Duraklama döneminin islahatçıların olmakla birlikte Celali isyanlarını baskı ve şiddetle bastırmıştır.

Talat Paşa (20.yy): Son dönem Osmanlı siyasetçilerinden ve İttihat Terakki'nin kurucularındandır. Edirnelidir. 1874'te Hasköy'de doğdu 1921'de Berlin'de Ermenilerce öldürüldü. Meclis-i Mebusan vekilliği, dahiliye nazırlığı, posta vekilliği ve 1917'de de sadrazamlık yapmıştır. I. Dünya Savaşı esnasında Ermenilerin göç ettirilmesiyle ilgili Tehcir Kanunu'nun çıkarılmasında etkin rol oynamıştır.

Levni (18. yy): Doğum tarihi bilinmemekte, 1732'de ölmüştür. Lale Devri'nin ünlü minyatürcüsüdür. Resimlerinde mekanın perspektif derinliğine yer vermiştir. Devrin kıyafetlerini en iyi resmeden odur. 137 minyatürden oluşan Vehbi Surnamesi en önemli eseridir.

Mustafa Rakım Efendi (18.yy): 1757-1828 yılları arasında yaşamış III. Selim devrinde sarayda itibar kazanmış hattat ve şairdir. III. Selim'in portresini yapmıştır. Sikkelere padişahın resmini yapan ve tuğralara biçim güzelliğini getiren kişidir.

Matrakçı Nasuh (16.yy): Türk minyatür sanatının en önemli ustalarındandır. Silah kullanma ve matematik alanında da gelişmiştir. Tuhfetü'l Guzza adlı eserinde bazı silahların nasıl kullanılacağını izah etmiş, minyatürlerini de kendisi çizmiştir.

Nakkaş Osman(16.yy): III. Murat zamanında yaşayan minyatür ustasıdır. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Devler resmi törenleri ve saray yaşamı ile ilgili iki ciltlik Hünernâme adlı minyatür eseri vardır.

Osman Hamdi Bey (19.yy): 1842-1910 yılları arasında yaşamıştır. Paris'te 12 yıl kalmış, hukuk eğitimi de almıştır. Ecole des Beaux-Arts (Güzel Sanatlar Okulu)'na girmiş, resim ve arkeoloji dersleri almıştır. Türkiye'de ilk resim eğitim kurumunu ve arkeoloji müzesini kurdu. Oxford başta olmak üzere bazı Avrupa üniversiteler, başarılarından dolayı fahri doktora vermiştir. 1867'de Paris'te açılan resim sergisine bir eseri katılmış ve madalya almıştır. Liverpool Müzesi'nde bir eseri vardır. Kaplumbağa Terbiyecisi en bilindik eseridir.

Şeker Ahmet Paşa (19.-20. yy): 1841'de İstanbul'da doğdu. 1907'de öldü. Tıbbiyeyi bitirse de doktorlu yapmadı, Harbiye'de resim dersleri verdi. Alanında gelişmesi için Abdülaziz tarafından Paris'e gönderildi. 1873'te ilk resim sergisini açtı. Sarayda teşrifatçıbaşı denilen yabancı konukları ağırlama görevine getirildi. Batı resim anlayışını kendi sanatına özgün bir şekilde yansıtan ressamdır.

Ahmedî (14.yy): Germiyanoglu Ahmedî, Türkçe'yi kullanan en büyük şairdir. Germiyanogulları, Aydınoğulları ve en son Osmalogullarında I. Murat'ın sevgisini kazanmıştır. Tasavvufu iyi bilen ama din dışı konuları da işleyen, bir şair ve aynı zamanda tarihçidir. Divanı olmakla birlikte en önemli eseri Makedonyalı İskender'in hayatını konu aldığı iskendername'dir.

Ahmet Cevdet Paşa (19. yy): 1822-1895 yılları arasında yaşamış devlet adamı, alim ve tarihçidir. İlk medeni kanun kabul edilen Mecelle'yi hazırlamıştır. İçişleri, dışişleri, adalet, eğitim bakanlıkları, müderrislik görevleri de yapmıştır. Sade bir Türk dili kullanır. Başlıca eserleri Tarih-i Cevdet (1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan 1826'ya kadar olan olayları anlatır.), Kavaid-i Osmaniye ve Medhal-i Kavaid-i Türkiye'dir. (Osmanlıca ve Türkçenin kurallarını anlatır.)

Ahmet Paşa (15.yy): Doğum tarihi bilinmemektedir. Edirne'de doğmuş 1497'de Bursa'da ölmüştür. Fatih'in hocalarındandır. Kazaskerlik ve vezirlik yapmıştır. Gözden düşünce Yedikule Zindanları'na atılsa da sonra affedilmiştir. Gazel, kıt'a ve murabbalarıyla devrin ünlüleri arasındadır.

Ahmet Vefik Paşa (19.yy): 1823-1891 yılları arasında yaşadı. İstanbulludur. Yurtdışında bazı görevlerde bulunmuştur. I. Meşrutiyet'te meclis başkanlığı yapmıştır. Başlıca eseri Lehçe-i Osmani'dir. Anadolu Türkçesinin ilk sözlüğü olarak bilinir. Ebu'l Gazi Bahadır Han'ın Şecere-i Türk adlı eserini Çağatayca aslından devrin Türkçesine çevirir.

Ali Suavi (19.yy): 1838-1878 yılları arasında yaşamış devrin milliyetçi yazarlarındandır. İstanbulludur. Muhbir Gazetesi'ni çıkardı. Sürgün edildiği Kastamonu yerine Paris'e kaçtı. 1876'da yurda döndüğünde Galatasaray Lisesi müdürlüğüne getirildi. Abdülhamit'i tahttan indirmek için düzenlenen Çırağan Baskını esnasında öldürüldü.

Aşık Paşa (14.yy): Kırşehirlidir. Dedesi Babai tarikatının kurucusu Baba İlyas'dır. Tasavvuf ehli bir şairdir. Başlıca eseri halkı eğitmek amacıyla yazdığı Garipname'dir. Aydınların Farsça ve Arapça konuşmasına tepki gösterdiği için milliyetçi yönü ağır basmaktadır.

Aşıkpaşazade (15.yy): 1393'te Amasya'da doğdu 1481'de öldü. Devrin ünlü tarihçisidir. Tevârih-i Ali Osman adlı eserinde Osmanlı'nın kuruluşundan Yıldırım devrine kadar olayları anlatır.

Bağdatlı Ruhi (17. yy): Doğum tarihi bilinmemektedir. 1605'te ölmüştür. Divan edebiyatının en büyük terki-i bent şairlerindendir.

Baki (16.yy): Divan edebiyatının en büyük bilindir. Bundan dolayı Sultanü's Şuara denilir. Kanuni devrinde ün kazanmıştır ve divanı vardır.

Erzurumlu Emrah (19.yy): Doğum tarihi bilinmemektedir. 1854'te ölmüştür. Anadolu'nun bir çok yerini görmüş gezgin bir şairdir.

Erzurumlu İbrahim Hakkı (18. yy): 1703-1772 yılları arasında yaşamıştır. Kadiri şeyhi İsmail Fakirullah'ın yerine şeyh olmuştur. Tekke şairlerindendir. Marifernâme adlı dini içerikli eseri meşhurdur.

Enderunlu Fazıl (18. yy): Doğum tarihi bilinmemektedir. 1810'da ölmüştür. Divanı vardır. Hubname adlı eserinde çeşitli milletlerin erkek güzellerini ve Zenannâme adlı eserinde farklı milletlerin kadın güzellerini konu edinmiştir.

Enderunlu Vasıf: (19.yy): Şiirde Nedim tarzını benimsemiştir. Nedim'i taklitte aşırılığa kapmış, laubali bir üslup kullanmıştır. İstanbul'daki çeşitli zümrelerin konuşma ve eğlenme tarzlarını konu edinmiştir.

Evliya Çelebi (17. yy): 1611-1682 yılları arasında yaşamıştır. İyi bir eğitim almıştır. Devrin Osmanlı coğrafyasının bir çoğunu gezmiştir. Seyahatname adlı eserinde şehirlerin sosyokültürel ve diğer özellikleriyle ilgili bilgiler vermektedir. Abartılı bir üslubu vardır.

Fitnat Hanım: (18. yy): 1780'de ölmüştür. Kaside gazel ve şarkılarıyla bilinmektedir. III. Mustafa devrinde Koca Ragıp Paşa'nın himayesinde sarayda yaşamıştır.

Fuzuli (16.yy): 16. yüzyılda Bağdat'ta yaşamış Azeri Türkçesiyle şiirler yazmış büyük divan şairlerindendir. Şikayetname adlı şiiri ve Leyla ile Mecnun adlı eseri başlıca yapıtlarıdır.

Gülşehri (14.yy): Kırşehir'de Mevlevîliği tanıtmak için bir tekke kurmuştur. Tekke şairlerindendir. İranlı sufi şair Attar'ın Mantıku't Tayr adlı eserini Farsçadan devrin Türkçesine çevirmiştir. Felekname adlı Farsça eserinde ise hayat, tasavvuf ve ölüm konularını işlemiştir.

Hoca Sadettin Efendi (16.yy): Yavuz'un yakın adamı olan Hasan Can'ın oğludur. 1536'da İstanbul'da doğar. 1599'da ölür. III. Murat'ın hocasıdır. Padişahın Eğri Seferi ve Haçova Savaşı'na çıkmasında etkisi büyüktür. Tacü't Tevârih adlı eserinde devrinde meydana gelen olayları anlatır.

Karacaoğlu (16-17 yy.): Halk edebiyatının en önemli temsilcisi olup doğum ve ölüm tarihi tam olarak bilinmemektedir. Güney Anadolu'da bir Türkmen olduğu ve Toroslarda yaşadığı bilinmektedir.

Katip Çelebi (17.yy): 1609-1654 yılları arasında yaşamıştır. İstanbul'da doğan pozitif ve hür düşünceli savunan edebiyatçıdır. Coğrafya, denizcilik alanında eserler vermiştir. Önemli eserleri Cihannuma, Fezleke, Tuhfetü'l Ahyar, Keşfü'z Zünun'dur.

Kaygusuz Abdal (14.yy): Asıl adı Alaaddin Gaybî olan Kaygusuz Abdal XIV. Ve XV. yüzyılda yaşamıştır. Yunus Emre'den sonra halk tasavvuf edebiyatının en güçlü temsilcisidir. Alaiye (Alanya) sancağının beyinin oğludur. Yunus gibi şeyhinin dergahında 40 yıl hizmet ettikten sonra Bektaşî büyükleri arasına katılır. Başlıca eserleri sosyal ve tasavvuf içerikli Budalaname, Gevhername ve Sarayname'dir.

Kayıkçı Kul Mustafa (17. yy) Aslen levend olduğu için kayıkçı denmektedir. Genç Osman'ın katline, IV. Murat'ın Bağdat seferine dair destanlar ve şiirler yazmıştır.

Keçecizade İzzet: (19.yy): 1789-1829 yılları arasında yaşamıştır. Konyalı Tanzimat Devri sadrazamlarından Keçecizade Fuat Paşa'nın babasıdır. Kırım Savaşı'na karşı çıktığı için Sivas'a sürülmüştür. Başlıca eserleri Bahar-ı Efkar ve Hazan-ı Asar adlı divanlarıdır.

Koçi Bey (17 yy): Doğum ve ölüm tarihleri tam olarak bilinmemektedir. Arnavut kökenlidir. IV. Murat zamanında padişahın isteği üzerine devletin duraklamasının nedenlerini araştırmış Koçi Bey Risalesi adını verdiğimiz raporu padişaha iletmıştır.

Lütfi Paşa (16.yy): 1488'de doğan Avlonya'dan devşirilen Lütfi Paşa 1563'te ölmüştür. Devlet adamı ve tarihçidir. Tevarih-i Ali Osman (Lütfi Paşa Tarihi) adlı eserinde devletin kuruluşundan 1554 tarihine kadar olan olayları kaleme alır.

Mercimek Ahmet (15.yy): Sade bir Türkçe kullanan yazar II. Murat'ın ilgisini kazanmış, padişahın isteği üzerine Farsça yazılmış bir ahlak ve siyaset kitabı olan Kabusname'yi Türkçeye çevirmiştir.

Mütercim Asım: (19. yy): 1755-1819 yılları arasında yaşamıştır. Anteplidir. Divan katipliği ve vakanüvislik yapmıştır. Farsça- Türkçe, Arapça- Farsça sözlükleri vardır. Asım Tarihi adlı eserinde II. Mahmut'a kadar olan olaylar anlatılır.

Nabi (17.yy): 1642-1712 yılları arasında yaşamıştır. Divan edebiyatının en toplumcu, ahlakçı şairidir. Aslen Urfalıdır. Tuhfetü'l Haremeyn adlı eserinde Hicaz seyahatinde gördüklerini anlatır.

Naima: (17-18. yy): 1655-1716 yılları arasında yaşamıştır. Halep doğumludur. Önce divan-ı hümayun katipliğine sonra da vakanüvisliğe (devlet tarihçiliği) getirilmiştir. Naima Tarihi adlı eserinde 1574'ten 1659'a kadar olan olayları konu edinmiştir.

Namık Kemal (19. yy): 1840-1888 yılları arasında yaşamıştır. Tekirdağlıdır. Vatan şairi olarak bilinmektedir. Ziya Paşa'yla birlikte Hürriyet Gazetesi'ni çıkarırlar. Vatan Yahut Siliste adlı tiyatrosu İstanbul'da büyük yankı uyandırır. 500'den fazla gösterim yapmıştır. Halkın sonra sokaklara dökülmesi üzerine Namık Kemal, Abdülaziz tarafından Kıbrıs'ın Magosa şehrine sürülmüştür. V. Murat tahta çıkınca serbest kalır. II. Abdülhamit devrinde Kanun-ı Esasi'nin hazırlanmasında bulunur. Fakat padişahla ters düşünce Midilli Mutasarrıflığına sürülür.

Nedim: (18.yy) 1681-1730 yılları arasında yaşamıştır. İstanbulludur. İyi bir eğitim almıştır. Lale Devri'nin şairi olarak bilinmektedir. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın özel kütüphanesinin müdürüdür. Zarif nükteleriyle saray büyüklerince sevilen ve aranan bir şair olmuştur. Şarkılarıyla ünlüdür. Patrona Halil İsyanı sonrasında ölmüştür.

Süleyman Çelebi (14. -15.yy) 1351-1422 yılları arasında yaşamıştır. Bursalıdır. Vesiletü'n Necat (Mevlid) adlı eseri peygambere övgü niteliğindedir. Bir papazla giriştiği Hz. İsa mı yoksa Hz. Muhammet mi daha büyüktür iddiası üzerine yazdığı söylenir.

Nefi (17. yy): I. Ahmet, II. Osman, I. Mustafa ve IV. Murat devrinde yaşamıştır. En fazla IV. Murat döneminde itibar görmüştür. Hicviyeleriyle meşhurdur. Bütün devlet adamlarını hicvederek düşmanlıklarını kazanmıştır. Siham-ı Kaza (Alınyazısı Okları) adlı eseri vardır. IV. Murat'ın huzurunda hicviyesini okurken yıldırım düşmesini padişah uğursuzluk sayar ve hicviye yazmasını yasaklasa da daha sonra Bayram Paşa hakkında yazdığı hicviye yüzünden boğdurulmuştur.

Neşri (15.yy): Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Tarihçi olan Neşri'nin eserine verdiği ad Cihannuma'dır ama günümüzde Neşri Tarihi olarak bilinmektedir. Eserinde Osmanlı'nın başlangıcından II. Bayezit devrine kadar geçen olayları anlatır.

Oruç Beg (15.yy): Hayatı hakkında bilgiler azdır. Fatih ve II. Bayezid zamanında yaşamış tarihçidir. Oruç Beg Tarihi (Tevarih-i Ali Osman) adlı eserinde XV. Yüzyılın sonlarına doğru meydana gelen olayları kaleme alır.

Peçevi İbrahim Efendi: XVII. yüzyılın en büyük tarihçilerindedir. Sade bir dil kullanan yazar, Peçevi Tarihi adlı eserinde Kanunî'nin tahta çıkışından 1640'a kadar olan olayları kaleme alır.

Piri Reis (15.yy): 1465'te doğmuştur. II. Hint Seferi esnasında donanmayı Portekizlilerin baskısıyla Basra Körfezi'nde mahsur bıraktığı için dedikodular sonucunda Kanuni tarafından 1555'te Mısır'da idam ettirilmiştir. Denizci, coğrafyacı, tarihçidir. Kitab-ı Bahriye (Denizcilik Kitabı) adlı coğrafya alanında yazdığı eseri vardır.

Resmî Ahmet Efendi (18. yy): 1700-1783 yılları arasında yaşamış ve III. Mustafa'nın desteğini görmüştür. Prusya Sefaretnamesi adlı eserinde İstanbul'dan Berlin'e gidişinde gördüklerini kaleme almıştır.

Seydi Ali Reis (15.yy): Bu devrin ünlü denizcilerindendir. IV. Hint Seferi'nin komutanı olup gördüğü yerleri Miratü'l Memalik (Memleketlerin Aynası) adlı eserinde kaleme almıştır.

Sinan Paşa (15.yy): 1440-1486 yılları arasında yaşamıştır. Nasrettin Hoca'nın soyundan gelmektedir. Fatih'in ilgisini kazanmış ve bu sayede Ali Kuşçu'dan ders almıştır. Aşk konusunu ele aldığı Tazarrunname ve İslam ahlakı üzerine durduğu Maarifname adlı eserleri önemlidir.

Şeyhi (15.yy): I. Mehmet ve II. Murat dönemlerinde sarayda yer almıştır. Divanı vardır. Hicviyelerden oluşan Harname ve Farsça'dan tercüme Husrev-u Şirin adlı eserleri vardır.

Yazıcıoğlu Ali (15.yy): Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Memlük sultanlarının yanında Osmanlı elçisi olarak görev yaptığı bilinen tarihçidir. Tevarih-i Ali Selçuk veya Selçukname adlı bilinen eserini II. Murat'ın emriyle yazmıştır.

Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi (18.yy): Doğum tarihi bilinmemektedir. 1732'de ölmüştür. Edirnelidir. Yeniçeri Ocağı'nda 28. ortaya kaydedildiği için bu unvan verilmiştir. İyi bir eğitim almıştır. Lale Devri'nde 1720'de III. Ahmet tarafından Paris'e büyükelçi olarak gönderilmiştir. Fransa'ya gönderilen ilk elçidir. Sefaretname-i Fransa adlı eserinde Avrupa'da gördüklerini kaleme almıştır.

Ziya Paşa (19. yy): Yazılarının birçoğunda Ali Paşa'yı eleştirdiği için Londra'ya kaçmıştır. Kanuni Esasi'yi hazırlayan komisyona katılır. Konya ve Suriye valilikleri yapar. Harabat (doğu edebiyatı içerikli), Rüya (Ali Paşa'yı verdiği yazılar) önemli eserleri olup Molliere ve J.J. Rousseau'dan çeviriler yapmıştır.

HATTATLAR

Hafız Osman (17.yy): II. Mustafa'nın hocası olan hat ustadıdır. Onun tek harflik (Vav) çalışması bile tablo olarak sayılıyordu.

Hafız Osman (17.yy): 1602-1698 yılları arasında İstanbul'da yaşadı. Babası Haseki Camii'nin müezziniydi. Osmanlı'nın en meşhur hattatı olan Şeyh Hamdullah Efendi'den yüz sene sonra yeni bir çağır açtığı için şeyh-i sani (ikinci şeyh) olarak tanınır.

Şeyh Hamdullah Efendi (15.yy): Osmanlılarda en meşhur hattattır. 1456'da Amasya'da doğdu, 1526'da İstanbul'da öldü. Sühreverdiye tarikatının şeyhlerinden Mustafa Dede Efendi'nin oğludur. II. Bayezit'in hocalarındandır. Bayezit tahta çıktıktan sonra hocasını İstanbul'a getirerek saray muallimi görevi vermiştir. Hat sanatında yeni bir çağır açmış yazdığı tarz Kibletü'l Küttap olarak anılmıştır.

Şeyhülislam Veliiyüddin Efendi (18.yy): Lale devrinin ünlü hattatıdır.

BESTEKÂRLAR

Dede Efendi (19. yy): 1778-1846 yılları arasında yaşamıştır. Devrinde Hamamizade İsmail Dede Efendi olarak bilinen bestekar, İtri'den sonra en büyük bestekar olarak bilinir. Türk müziğinin geleneklerine bağlı kalmıştır.

Hafız Post (17. yy): 1630-1694 yılları arasında yaşamıştır. Asıl adı Mehmet'tir. Tanburi hanende ve bestekar olarak ün kazanır. Aynı zamanda hattat ve şairdir.

İtri (17. yy): 1640-1712 yılları arasında yaşamıştır. Yalnız XVII. Yüzyılın değil bütün zamanların en büyük bestekarı olarak sayılan İtri'nin asıl adı Mustafa'dır. Padişah IV. Mehmet'in takdirini kazanmıştır. Enderunda müzik dersleri vermiştir. Devrin eserlerinde binden fazla eseri olduğu söylenmekte, günümüze ulaşanı 40 kadardır.

Ebubekir Ağa (18.yy): 1685-1759 yılları arasında yaşamış bestekardır. Lale Devri'nin coşkun havasını yansıtır. Nedim'in şiirlerine besteler yapmıştır.